

PEDAGOGIKA OLIY TA'LIM MUASSASALARIDA MEDIATA'LIMNI INTEGRATSIYALASH MUAMMOLARI

Umarov Azizbek Vaxobovich

Andijon davlat pedagogika instituti

Matematika va informatika kafedrası dotsenti

E-mail: aizibek.umarov.80@list.ru

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20604148>

Annotatsiya: Ushbu tesizda pedagogika oliy ta'lim muassasalarida mediata'limni integratsiyalashning dolzarb muammolari tahlil qilinadi. Zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining jadal rivojlanishi ta'lim jarayoniga media vositalarini keng joriy etishni talab etmoqda.

Kalit so'zlar: mediata'lim, media kompetentlik, pedagogik ta'lim, raqamli texnologiyalar, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari.

Zamonaviy pedagogika oliy ta'lim muassasalarida mediata'limni o'quv jarayoniga integratsiya qilish dolzarb pedagogik vazifalardan biri sifatida qaralmoqda. Mediata'lim - bu shaxsda media muhitda samarali harakatlanish, axborotni tanqidiy idrok etish va ijodiy yaratish ko'nikmalarini shakllantiruvchi pedagogik yo'nalishdir. Uning ta'lim jarayoniga muvaffaqiyatli integratsiyasi bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy kompetensiyasini yangi sifat darajasiga ko'taradi. Biroq bu jarayon bir qator murakkab muammolar bilan bog'liq bo'lib, ularning ilmiy tahlili va yechimlarini topish zaruriyati mavjud.

Mediata'limni integratsiya qilish jarayonida uchraydigan muammolarni quyidagi guruhlariga ajratib ko'rib chiqish maqsadga muvofiqdir: tashkiliy-uslubiy, kadr salohiyati, moddiy-texnik, mazmuniy va metodologik muammolar. Har bir guruh o'zining xususiyatlariga ega bo'lib, ularning yechimi har xil yondashuvni talab qiladi.

Birinchi muammolar guruhi - tashkiliy-uslubiy muammolardir. Hozirgi vaqtda pedagogika yo'nalishi o'quv rejalarida mediata'limga bag'ishlangan maxsus fan yoki yaxlit modul mavjud emas. Mavjud o'quv rejalariga media-mavzularning kiritilishi tizimsiz va epizodik xarakterga ega. Ushbu muammoning yechimi sifatida o'quv rejalariga "Mediasavodxonlik va axborot madaniyati" maxsus fanini majburiy tarzda kiritish va boshqa fanlar (pedagogika, psixologiya, informatika, metodika) doirasida media-modullarni izchil integratsiya qilish maqsadga muvofiqdir. Buning uchun davlat ta'lim standartlariga tegishli o'zgartirishlar kiritish lozim.

Ikkinchi muammolar guruhi - kadr salohiyati bilan bog'liq muammolardir. Professor-o'qituvchilarning ma'lum qismi mediakompetentlikning zamonaviy yondashuvlari va metodikalaridan yetarli xabardor emas. Ular o'z fanlarini chuqur bilsalar-da, media-pedagogika sohasidagi yangiliklardan ortda qolishadi. Bu muammoning yechimi sifatida o'qituvchilar uchun majburiy malaka oshirish kurslari (har 2-3 yilda), maxsus seminarlar va master-klasslar tashkil etish kerak. Shuningdek, oliy ta'lim muassasalarida media-pedagogika bo'yicha kafedra yoki bo'limni tashkil etish ham samarali yondashuv hisoblanadi. Xalqaro tajriba almashuv dasturlari va onlayn kurslarda ishtirok etish ham kadrlar salohiyatini oshirishga yordam beradi.

Uchinchi muammolar guruhi - moddiy-texnik muammolardir. Pedagogika oliy ta'lim muassasalarining ko'pchiligida zamonaviy texnik vositalar (yuqori sifatli kompyuterlar, multimedia uskunalari, video-studiyalar) va litsenziyali dasturiy ta'minot yetishmaydi. Internet ulanishining tezligi va barqarorligi ham har doim ham yetarli emas. Bu muammoning yechimi sifatida davlat byudjeti, ekstra-byudjet manbalari va xalqaro grant dasturlari hisobidan moddiy-

texnik bazani izchil mustahkamlash zarur. Maxsus media-laboratoriyalar tashkil etish, talabalar va o'qituvchilarga zamonaviy texnik vositalardan foydalanish imkoniyatini yaratish muhim ahamiyat kasb etadi.

To'rtinchi muammolar guruhi - mazmuniy muammolardir. Mediata'lim mazmuni doimiy ravishda yangilanib turishi kerak, chunki media muhit juda tez o'zgaradi. Bugungi dolzarb bo'lgan mavzu (masalan, sun'iy intellekt va deepfake) ertaga yangi shakllarda namoyon bo'lishi mumkin. Mavjud darslik va o'quv qo'llanmalari ko'pincha eskirgan ma'lumotlar asosida tuzilgan. Ushbu muammoning yechimi - o'quv materiallarini muntazam yangilab turish, elektron formatda dinamik resurslar yaratish, jahon tajribasini muntazam o'rganish va mahalliy sharoitga moslashtirishdir. O'qituvchilarning o'zlari ham media-tendensiyalarni doimiy kuzatib borishlari shart.

Beshinchi muammolar guruhi - metodologik muammolardir. Mediata'limni o'qitish bo'yicha yagona ilmiy-uslubiy yondashuv ishlab chiqilmagan. Turli o'qituvchilar o'z tajribasi va tushunchasidan kelib chiqib, har xil metodlardan foydalanadilar. Bu hol o'qitish sifatining bir xilligini ta'minlashda qiyinchiliklar tug'diradi. Yechim sifatida milliy mediata'lim konsepsiyasini ishlab chiqish, ilmiy-uslubiy markazlarni tashkil etish va o'qituvchilar uchun yaxlit metodik qo'llanmalarni nashr etish maqsadga muvofiqdir.

Yuqorida ko'rib chiqilgan muammolarning yechimlari kompleks tarzda amalga oshirilishi kerak. Faqat birorta muammoni hal qilish bilan cheklanish kutilgan natijani bermaydi. Mediata'limning samarali integratsiyasi davlat darajasidagi qo'llab-quvvatlash, oliy ta'lim muassasalari rahbariyatining e'tibori va professor-o'qituvchilar tashabbusi uyg'unligida amalga oshirilishi mumkin.

Mediata'limni integratsiya qilishning bir necha samarali pedagogik modellari mavjud. "Maxsus fan modeli" - alohida "Mediasavodxonlik" fanini majburiy o'qitishga asoslanadi. "Integrativ modul modeli" - mavjud fanlarga maxsus media-modullarni kiritishni nazarda tutadi. "Kompleks model" - yuqoridagi ikki modelning kombinatsiyasini taklif qiladi va eng samarali yondashuv hisoblanadi. "Loyihaviy model" - talabalarning real media-loyihalarda ishtirokini ustuvor qiladi. Har bir muassasa o'z sharoitlaridan kelib chiqib, eng mos modelni tanlashi mumkin.

Mediata'limni integratsiya qilish jarayonida xalqaro tajribaning ahamiyati katta. Buyuk Britaniyaning tanqidiy yondashuvi, Kanadaning konseptual yondashuvi, Finlyandiyaning integrativ modeli, AQShning amaliy yondashuvi - barchasi o'rganishga arzigulik tajribalardir. Biroq xorijiy tajribani mexanik tarzda ko'chirish emas, balki uni milliy ta'lim sharoiti, madaniy qadriyatlar va pedagogik an'analar bilan ijodiy uyg'unlashtirish lozim. O'zbekistonda ham bu sohada ma'lum tajriba to'planib bormoqda, uni ilmiy umumlashtirish va keng tarqatish maqsadga muvofiqdir.

Mediata'limni integratsiyalashning samaradorligini muntazam baholash va monitoring qilish ham muhim ahamiyat kasb etadi. Bunda sifatli va miqdoriy ko'rsatkichlardan foydalaniladi: talabalar mediakompetentligining dinamikasi, o'qituvchilarning innovatsion metodlardan foydalanish darajasi, bitiruvchilarning kasbiy faoliyatida media-malakalarni qo'llash holati. Olingan natijalar asosida integratsiya jarayoniga moslashuvchan o'zgartirishlar kiritiladi va doimiy takomillashtirib boriladi.

Yuqorida bayon etilganlardan kelib chiqib, quyidagi xulosalarni chiqarish mumkin: birinchidan, mediata'limni pedagogika oliy ta'lim muassasalari o'quv jarayoniga integratsiya qilish - kompleks pedagogik vazifa bo'lib, u tashkiliy-uslubiy, kadr, moddiy-texnik, mazmuniy va metodologik muammolarni hal qilishni taqozo etadi. Ikkinchidan, har bir muammo guruhi uchun

aniq yechim chora-tadbirlari ishlab chiqilishi va ular kompleks tarzda amalga oshirilishi kerak. Uchinchidan, mediata'limni integratsiyalashning bir necha pedagogik modellari mavjud bo'lib, ularni har bir muassasaning o'ziga xos sharoitidan kelib chiqib qo'llash maqsadga muvofiqdir. To'rtinchidan, xalqaro tajribadan oqilona foydalanish va uni milliy ta'lim sharoiti bilan uyg'unlashtirish integratsiya jarayonining muvaffaqiyatini ta'minlaydi. Beshinchidan, integratsiya jarayonining samaradorligini muntazam baholash va doimiy takomillashtirish bu vazifaning muvaffaqiyatli amalga oshirilishi uchun zaruriy shart hisoblanadi.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. Fyodorov A.V. Mediaobrazovaniye budущix pedagogov. - Taganrog: Izd-vo Kuchma, 2005. - 314 s.
2. Buckingham D. Media Education: Literacy, Learning and Contemporary Culture. - Cambridge: Polity Press, 2003. - 219 p.
3. Hobbs R. Digital and Media Literacy: A Plan of Action. - Washington: The Aspen Institute, 2010. - 64 p.
4. Ishmuhamedov R., Yuldashev M. Ta'lim va tarbiyada innovatsion pedagogik texnologiyalar. - Toshkent: "Nihol" nashriyoti, 2016. - 238 b.
5. UNESCO. Media and Information Literacy: Curriculum for Teachers. - Paris: UNESCO, 2011. - 192 p.